

NGA MAHI

A T E

HUI O TE HAHIMAORI

O TE TAKIWA O

TURANGA

I TE PIHOPATANGA O WAIAPU,

I HUIHUI KI TE HORO,

MAEHE 19, 20, 1878.

TURANGA:

I TAIA I TE TARI O TE "WAKA MAORI."

1878.

NGA TANGATA O TENEI HUI.

TE PIHOPA O WAIAPU, UPOKO. *

MINITA.

VEN. W. L. WILLIAMS, Atirikona o Waiapu.

REV. RANIERA KAWHIA, Whareponga.

“ MOHI TUREI, Rangitukia.

“ MATIAHA PAHEWA, Tokomaru.

“ RIHARA TE RANGAMARO, Te Horo.

“ WIREMU KATENE PARAIRE, Te Kawakawa.

MANGAI REIMANA.

RUTENE HAOKAI *	...	...	Kawakawa.
PAORA TE HAENGA	...	...	Rangitukia.
TAMATI NGAKAHO	...	...	Te Horo.
ERUERA PAHAU	...	...	Tuparoa.
HUTANA TARU	...	...	Whareponga.
APIRANA PAHINA	...	...	Tokomaru.
PAKI TE AMARU	...	...	Uawa.
HONE MEIHANA TAMARARO	...	...	Whangara.
HORI KORAMA MANUHIRI *	...	...	Turanga.

* Kihai enei i tae ki te Hui.

HE TUHITUHINGA

I NGA MAHI A TE HUI O TE HAHĪ MAORĪ O TE TAKIWA
O TURANGA I TE PIHOPATANGA O WAIAPU, I WHAKA-
* MINEA KI TE HORO I TE 19 O NGA RA O MAEHE I
TE TAU 1878.

No te awatea ka takoto te Hapa a te Ariki i roto i te
whare karakia, e 40 nga tangata i tango i te Hapa. Te
kohikohi o te Ohaohatanga, £2 4s. 0d. I te 4 o nga haora
ka huihui ano nga tangata ki te whare-karakia, ka kara-
ngarangatia hoki nga ingoa e Te Wiremu, Atirikona, me
te whakao enei ki o ratou ingoa:—

MINITA: Raniera Kawhia, Mohi Turei, Matiaha
Pahewa, Wiremu Katene Paraire, Rihara Te Rangamaro.

MANGAI REIMANA: Paora Te Haenga, Tamati Nga-
kaho, Eruera Pahau, Hutana Taru, Apirana Pahina, Te
Paki Te Amaru, Hone Meihana Tamararo.

Muri iho ka kiia e te Upoko, kua tu te Hui, ka tima-
taia te mahi ki te Inoi, ka whaikorero hoki ia ki te Hui.
Ko ia tenei

TE WHAI-KORERO A TE UPOKO.

E hoa ma, e nga Minita, e nga Mangai o te Iwi:—

Katahi ano ka whakatutukitia te mahi a te Hui o te
Hahi, i huihui mai ai tatou ki tenei kainga i a Nowema ka
pahure ake nei, kihai nei i puta he mahi ma tatou i reira i
te rongo mate o to tatou matua, ara, o te matua o te Hahi
i tenei takiwa, i Pihopa nei ki a tatou i nga tau 17. He
pouri hoki to tatou huihuinga mai inaianei, no te mea kua
ngaro atu ia i to tatou tirohanga. E tika ana ano kia pouri
tatou; otira me anga to tatou titiro ki te marama e puta
ake ana i roto i tenei pouri. Kia puta ta tatou whakawhe-
tai ki te Atua mo tana whakakahanga i tana pononga ki te
mahi i whakaritea nei e Ia hei mahi mana, mo tana homai-
tanga hoki i a ia hei matua mo tatou. Ko ia, kua tae ki
tana wahi i hiahia ai, kua tutuki ki te okiokinga i te aroaro
o Te Karaiti; heoi me whai haere tatou i muri i a ia, me
te mahara ano ki tona Kai-whakakaha, ki a Te Karaiti, e
homai nui nei i tona Wairua ki nga tangata katoa e inoi
atu ana ki a Ia. Kia penei hoki he tikanga mo tatou, ahakoa
kua mate ia, e rangona tonutia e tatou tona reo.

Otira, i a tatou e konohi nei ki to tatou matua ka riro atu nei, ka ora ano o tatou ngakau i te homaitanga a te Atua i tetahi atu tangata hei Pihopa, hei matua mo tenei wahi o te Hahi. E matau ana koutou ki a Te Tuati i haere tahi mai nei maua ki konei i te tau 1876, a tae rawa ana ia ki roto ki te Hui o te Hahi Maori ki Waipiro. He tangata ia e nui ana te whakaaro ki te Hahi Maori, tera ano hoki e pai tana whakahaere. Me puta nui ano ia he inoi ma tatou ki te Atua kia tukua nuitia mai ki a ia te Wairua Tapu hei whakakaha i a ia mo te mahi nui ka noho nei ki runga ki a ia. No te nohoanga o te Hinota o te Pihopatanga ki Nepia, i te 25 o nga ra o Hepetema ka pahure ake nei, i whiriwhiria ai ko ia hei Pihopa, a, no te 9 o Tihema i whakapakia ai ia e era Pihopa ki Nepia. He hiahia ano tona kia haere mai ki konei i tenei wa, kia tapoko ai ia ki roto ki tenei Hui; na te raruraru ki etahi atu wahi o te Pihopatanga i kore ai ia e tae mai.

Tenei tetahi take mo ta tatou whakawhetai ki te Atua inaianei, ko te ahua o nga tangata o te Hahi i tenei takiwa e hoki ake ana ki te pai. Ina hoki ko nga tohu enei.

1. Ko te mate nanakia nei, ko te haurangi waipiro, e waiho tonu nei hei hoa-riri mo tatou i ia tau, i ia tau, kua iti haere. Kei etahi wahi kua kore rawa. I mua tata ake nei, ka huihui te tangata ki te tangi mate, ki te runanga, ki te aha, ki te aha, he waipiro anake te kai e paingia ana, ma taua kai anake hoki ka huihui ai te tangata. Tena ko tenei, he tokomaha nga tangata e kaha ana i mua ki te whakahaurangi i a ratou, kua tahuri inaianei ki te pehi i taua mea, ki te tautoko i nga ki a te Hui o te Hahi.

2. Ko nga whare-karakia, e mahia ana. Ko tenei whare e noho nei tatou inaianei kua hikitia mai ki roto ki nga tangata, ko te Whare karakia o Tipene i Te Kawakawa kei te whakahoutia. Kua oti ano hoki tetahi whare hou ki tenei tarawahi o Uawa, kei te kiia ano etahi kia hangaa i nga wahi e hapa ana.

3. Kua kitea e nui haere ana te tokomaha o nga tangata ki te karakia ki ia wahi, ki ia wahi.

4. Kei te puta ano etahi moni mo nga Tahua oranga-Minita. Kua puta nei hoki i Uawa-a-Turanganui i a Hune 1877, £24 5s 9d. Kua puta i te Pariha o Tokomaru, i a Pepuere nei £137 13s. 3d. Kua puta ano hoki i te Pariha o Rangitukia £16 6s. Ko te kohikohi hoki o tenei kaainga inanahi £77 6s. Huihuia katoatia enei moni ka taea te £255 11s.

5. Kei te hiahia mai nga tangata o etahi wahi, kahore ano kia whakaukia e te Pihopa, kia whakaukia ano ratou.

6. E tahuri ana hoki te iwi i ia wahi, i ia wahi, ki te rapu i nga tikanga katoa e noho pai ai te tangata.

Ki te pai te Atua, tera ano e kake haere enei mahi pai, e puta hoki ki nga wahi katoa o tenei takiwa.

E tika ana kia whakawhetai tatou ki te Atua mo enei mea pai ; otira, kauaka tatou e wareware ki nga mea e hapa ana. Kei tirohia e tatou nga mea e ahua ngawari ana ka mahara ai kua mutu te mahi a te hoa-riri. He whakanga tenei nona kia hoki kaha mai ai ki te whawhai a nga wa e takoto ake nei. Ta tatou mea e tohe ai i nga wa katoa ko te pai kia kake haere ki ia wahi, ki ia wahi. Kahore hoki e mohiotia e tatou te ahua o enei mea pai e tirohia nei e tatou. Tenei ano pea tetahi wahi e whai putake ana, ko tetahi wahi he kawenga noatanga na te ngahau. Kia kitea e pumau ana katahi ka mohiotia kei te whai putake.

Tenei etahi o nga mea e hapa ana, me tatau atu e au.

1. Ko nga tamariki kahore e ata whakaakona ana ki nga tikanga o te Rongo pai. Kei te kura ano etahi ki nga kura i whakaturia nei e te Kawanatanga, kei te ako i nga mea pai mo te taha ki te tinana. Ko te taha ia ki te wairua kua ururuatia, kihai rawa i ngakia.

2. Ko te nuinga o nga taitamariki kei te noho kuware tonu, kahore e huihuia ana ki te korero i te karaipiture, ki te ako i nga mea e tika ai kia kawea ki te Pihopa kia whakaukia.

3. He maha nga kaainga e hapa tonu ana i te whare karakia, ko nga wahi hoki e whai whare ana, e tu noa ana nga whare i te parae, kahore he taiepa. Tenei hoki te tikanga pai mo nga whare hou, me ka hangaa, kia matua mahia he tauira me whakaatu hoki ki nga minita Pakeha, ki te Pihopa ranei, ka tuku ai ki nga kamura kia mahia, kei kino te mahinga o etahi wahi, kei penei me etahi o nga whare kua oti te hanga i mua tata ake nei.

4. Ko nga urupa tupapaku kei te kino rawa. Ko te tikanga pai mo enei kia ata tohungia marietia e te iwi, kia pai te taiepa, kia whakapaia tonutia nga wahi katoa o roto o te taiepa, kahore hoki e tika kia whakahaweatia e tatou te takotoranga o a tatou tupapaku.

Ko te korero i puaki nei i te Hui ki Waipiro mo nga Reimana o te Hahi Maori kia uru ki roto ki te Hinota o te Pihopatanga, i kawea ano ki te Hinota Nui ; na te Pihopa o Akarana i whakapuaki. I ata hurihurihia mariretia taua korero, katahi ka kiia kia kotahi tonu he tikanga mo te Hahi katoa, ahakoa Maori, ahakoa Pakeha : ko nga tangata katoa e whai tikanga ana mo te pooti i nga Mangai Reimana mo te Hinota kia tuhituhia ki te rehita me te whakaae ano

a tenei, a tenei, ki te ki nei; "He tangata ahau no te Hahi i Niu Tirani, e kiia nei ko te Hahi o Ingarani."

Tetahi mahi a te Hinota o te Pihopatanga he akiaki i te moni kia kohikohia mo te Tahua oranga mo te Pihopa. Te take i kaha ai te Hinota te akiaki i tenei kohikohi, he rironga ma te Hahi o tawahi e homai he oranga mo te Pihopa o tenei Pihopatanga, he hanga whakama hoki mo nga tangata o te Hahi i tenei takiwa. Me uru ano nga tangata Maori ki tenei kohikohi, kia ngahau tahi ai te Hahi katoa.

He maha enei mea hei wakaarohanga ma tatou inaia-nei, ma te Atua hoki e homai he ngakau mahara, he wairua mohio, kia marama ai he tikanga hei whakatakotoranga ma tatou.

I whakaaria e Raniera Kawhia, Minita; i tautokona e Te Paki Te Amaru.

Ka nui rawa atu te pouri o tenei Hui, otira o te iwi katoa, mo Te Wiremu, Pihopa, ka ngaro whakarere nei i roto i a tatou; me te whakawhetai ano ki te Atua nana nei ia i whakaputa i roto i nga he, i nga raruraru o tenei ao, i whakatutuki hoki ki te okiokinga.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Mohi Turei, Minita, i tautokona e Rihara Te Rangamaro, Minita.

He kupu karanga tenei ki a Te Tuati, Pihopa, kua tu nei hei Pihopa mo te Pihopatanga o Waiapu;—"Haere mai, e Koro e! Haere mai, whakakapia te turanga o tera matua o matou ka ngaro atu na. Me haere mai ano koe ki roto ki te Hahi Maori kia kitekite i a matou, i te wahi hoki i whai ingoa ai tou Pihopatanga, kia wawe matou te mohio ki a koe, ki to matou matua."

Whakaaetia ana.

Heoi ka nukuhia te Hui ki te 20 o nga ra o Maehe, ki te 10 o nga haora.

MAEHE 20, 1878.

I te 10 o nga haora ka huihui ano ki te Whare-karakia.

Timataia ana te mahi ki te Inoi; muri iho ka panutia, ka whakapumautia nga tuhituhinga o te mahi o te 19 o Maehe.

I whakaaria e Tamati Ngakaho, i tautokona e Paora Te Haenga.

Me whakaputa atu ki te Pihopa te kupu a tenei Hui me kore ia e pai kia huihuia atu te Pariha o Te Horo ki te Pariha o Rangitukia, kia kotahi te Pariha.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Te Paki Te Amaru, i tautokona e Hone Meihana Tamararo.

He whakaae tenei ki te tika o te korero a te Upoko o te Hui mo te maha o nga Whare-karakia e tu noa ana i te parae, kahore he taiepa; mo nga urupa tupapaku hoki e waiho ana kia takahia kinotia e te kau, e te hoiho. Me whakaaro e te iwi enei mate, ka whakakore atu ai i roto i nga pariha o tenei takiwa.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Matiaha Pahewa, Minita, i tautokona e Rihara Te Rangamaro, Minita.

He mate nui no nga Pariha katoa o tenei takiwa te kore o te kura Ratapu mo nga tamariki, na konei ka whakapuakina ai enei ki e takoto nei;—

1. Kia tahuri mai nga tangata whakaaro o te Hahi, kia aroha ki nga tamariki e whakatupuria kuwaretia nei.

2. Ko tetahi taima pai mo tenei kura ko te takiwa o te 9 o te 11 o nga haora o te Ratapu, i mua o te karakia nui o te awatea.

3. Me apiti ano tenei mahi e nga matua o nga tamariki ki te whakaako ano i a ratou i era rangi o te wiki ki nga mea e pai ana hei oranga mo te wairua.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Te Hutana Taru, i tautokona e Hone Meihana Tamararo.

E manawa-reka ana tenei Hui ki nga mea e korerotia nei e te Upoko i roto i tana whai-korero, ara, ki nga tohu o te hokinga ake o nga mahara o te iwi, ki te tahuritanga mai ki runga ki nga huarahi pai; otira e kore e tika kia mutu te whakaputa i te uaua, te tohe ki nga tangata katoa kia ngakau-nui ki runga ki nga mea o te karakia ki te Atua.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Te Wiremu, Atirikona, i tautokona e Mohi Turei, Minita;

Me tuhituhi ki te Rehita nga tangata Maori katoa e tau ana hei pooti i nga Mangai Reimana mo te iwi ki te Hinota o te Pihopatanga, kia rite ki ta te Hinota Nui i whakatakoto ai.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Apirana Pahina, i tautokona e Paora Te Haenga.

I te mea e anga ana nga tangata o tetahi kaa-
inga ki te hanga Whare-karakia mo ratou, kaua e pokaia
noatia te hanga; engari me matua whakaatu ki te Pihopa,
ki te Atirikona ranei, kia oti rawa te tuhi he tauira kia pai,
ka mahi ai i nga rakau, ka tuku atu ai ki nga kamura kia
hangaa; kia pai ai te tu o te whare mo nga mahi i hangaa
ai.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Eru Pahau, i tautokona e Hutana Taru.

Me whakaputa atu he kupu ki te Pihopa me kore ia e
whakaae, ki te mea ka maunu a Rihara Te Rangamaro i te
Pariha o Te Horo, kia whakanohoia ia hei Minita mo te
Pariha o Tuparoa.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Mohi Turei, Minita, i tautokona e Ri-
hara Te Rangamaro, Minita.

Ka nui te whakapai a tenei Hui me te iwi nui tonu, ki
a Henare Potae ratou ko tana Komiti e tautoko nei i nga
mahi a te Hahi, e pehi nei i te autai nei, i te waipiro;
ehara ano hoki tenei i te whakaaro nana ake, engari na te
Atua, ko ia ano hoki, ko Henare, te kai-hapai i aua raru-
raru e pehia nei ano hoki e ia inaianei, he mea na te Atua
i tahuri ai ia ki te pehi i ana ake mahi.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Te Paki Te Amaru, i tautokona e Wi
Paraire, Minita.

Hei Uawa he whakaminenga mo te Hui a te raumati
e haere ake nei.

Whakaaetia ana.

Kei konei ka whakamutua e te Upoko te mahi a te
Hui ki te Inoi, ki te Manaakitanga.

I panuitia i whakapumautia Maehe 20, 1878.

W. L. WILLIAMS,
Upoko.